

ברכת המזון - המקורות

א. המקורות במקרא - דברים ח'

<p>(יח) וְזָכַרְתָּ אֶת ה' א-להיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך ביום הזה</p>	<p>(ה-י) ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במספנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך על הארץ הטובה אשר נתן לך</p>	<p>(ב-ג) וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' א-להיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותו אם לא: ויענך וירעבך ויאכלך את המזן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם</p>
--	---	---

ב. מדרש חז"ל מהפסוקים - ברכות דף מ"ח ע"ב

תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר **וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' א-להיך** - זו ברכת הזון, **עַל הָאָרֶץ** - זו ברכת הזמון, **הַטְּבָה** - זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר החר הטוב הזה והלבנון **אֲשֶׁר נָתַן לָךְ** - זו הטוב והמטיב

ג. המקורות במשנה

ברכות פ"ו מ"ח: אכל תאנים ענבים ורמונים מברך אחריו שלש ברכות דברי רבן גמליאל. וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש.

ברכות פ"ט, מ"ב: על הגשמים ועל הגשורות הטובות אומר 'ברוך הטוב והמטיב'; ועל שמועות רעות אומר: 'ברוך דין האמת'.

ד. המקורות בתלמוד בבלי ובמדרש רבה - לשון נסתר ולשון נוכח - פירוש הרב א"י קוק זצ"ל

		ברכות מ"ח ע"ב ↔ במדבר רבה כ"ג, ז	
	<p>הרב א"י קוק זצ"ל</p>	<p>לשון נסתר</p>	<p>אמר רב נחמן ... כי אתם באים אל הארץ כנען... (במדבר ל"ד, ב) הלכה עד שלא נכנסו לארץ כיצד היו מברכין על המזון שנו רבותינו</p>
	<p>חוט החורז בכל דרכי התורה הוא קשר הכלל אל הפרטים, במה שהפרטים מוצאים את אשרם בתוך הכלל הגדול</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(א) עד שלא נכנסו לארץ ישראל היו מברכין ברכה אחת הזן את הכל</p>
	<p>קודם לכל תקן משה את ברכת הזן בשעה שירד להם מן לתקנתם וקיומם החמרי הפרטי</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ב) משנכנסו לארץ ישראל היו מברכין על הארץ ועל המזון</p>
	<p>אחר כך עליו מזה שכנסו לארץ ובאנו אל מצב העסק והטפול של הקיום הכללי הגופני</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ג) משחרבה הוסיפו בונה ירושלים</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ד) משנקברו הרוגי ביתר הוסיפו 'הטוב והמטיב', 'הטוב' - שלא הסריחו 'המטיב' - שניתנו לקבורה</p>
	<p>אמנם אל יפול לבבו ממראה עיניו מנפילת הגלות באין הכרה לרוח החיים הנשגב הנתון בכלל העם הנפלא... על כן תשכנו ביבנה 'הטוב והמטיב' כנגד הרוגי ביתר, שהיו סימן לדורות, כי על ידי נפילת ביתר נדעה קרן ישראל לשעתה, והנה נשמרה צורת ההורגים, עד שלא די שלא הרקיבו לאבד צורתם, אלא שגם לא הסריחו, להיות לאות שגם אם הנו חשונים כנטולי כח החיים, מחרב האויב שרע בקדוש, שמור בנו כח חיים נפלא לשמור צורתנו העצמית, וממילא אנו בטוחים על התעודה היותר רוממה, שהיא תעודת הכלל, שאם רחוקה היא מאד בוא תבוא בזמנה, וזאת היא דוגמת הקבורה, המורה על שמירת ישינו עפר עד עת קץ שישבו לתחיה, וכן תשוב כל הגדולה היותר נשגבה אל עמנו באחרית הימים...</p>	<p>לשון נסתר</p>	<p>(א) משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן ה' הטוב והמטיב' ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב 'הטוב' שלא הסריחו 'המטיב' שניתנו לקבורה</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ב) יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ג) דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ד) משנקברו הרוגי ביתר הוסיפו 'הטוב והמטיב', 'הטוב' - שלא הסריחו 'המטיב' - שניתנו לקבורה</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ה) ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במספנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך על הארץ הטובה אשר נתן לך</p>
	<p>אחר כך דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים שכבר בא הזמן לכוון הצורה הרוחנית הכללית לכלל האומה ומרכזת... היינו ההשתדלות הרוחנית עבור ישראל עצמם במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית</p>	<p>לשון נוכח</p>	<p>(ו) "ויחזקאל כ', ו"ו" ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות" וכה"א (ירמיה ג', יט) "ואנכי אמרתי איד אשיתך בגנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים..."</p>